

Méltatás Dávidházi Péter, az MTA levelező tagja székfoglalóján

Hosszan meditáltam. E laudációban Dávidházi akadémikus munkásságáról vagy életművéről kell szólnom? Egyértelműen az életmű mellett döntöttem. A munkásság mindössze egy tevékenységet jelöl. A tevékenység rangját vagy minőségét semmiképpen. Ennek az értelmezését nyitva hagyja. Az életmű azonban egyszerre jelöli a tevékenységet és a tevékenység rangját. Hogy a született művek koherensek. Egymásra vonatkoztatható belső logikát hordoznak. Amelyben az egyik folytatja vagy magyarázza is a másikat. Egyéni rendszert alkotnak. Legalábbis szerves egységet képeznek. Tehát életmű. Amelynek belső logikája értelmezésre érdemes.

Először két lényeges életrajzi mozzanat.

Dávidházi kamaszként birkózott. Kiváló edzői voltak. Tőlük tanulta az egykori olimpiák kultikus örökségét. A küzdő sportok etikáját. Az egymást megbecsülő egyenlők fizikumot-pszichikumot építő nemes versengését. Ezt őrizte meg eddigi életművében. A vélemények ütköztetésének, az esetleges szakmai vitának a szigorú sportszerűségét.

Dávidházinak nagyszerű mesterei voltak. Csak kettőt említek közülük. Ruttkay Kálmánt, a felsőoktatás szakpedagógiai gyakorlatának legendássá váló tanárát. És Németh G. Bélát, a bölcséleti ihletettségű költészetértelmezés iskolateremtő alkotóját.

Pályája csupa újrakezdés. És mindegyik újrakezdés kutatási irányokat alapoz meg vagy teljesít ki. Méghozzá úgy, hogy az elméleti alapokat és az arra épített módszertant is tisztázza. Bizonyítván, hogy a magyar irodalomtörténetírás elméletidegenségéről szóló feltevés már régóta elveszítette érvényességét.

Az első kezdés vagy újrakezdés a hazai kultusz kutatás megszervezése és megindítása. A Shakespeare-kultuszról szóló, úttörőnek tekinthető monográfia. Amely kifejti és meggyőző anyagon bemutatja, hogy egy alkotó és életmű kultusza nem egyszerűen azonos az alkotó és életmű utóéletével. Hanem ez utóélet kultikus formákat öltő szervezése és gyakorlata. Amelyben a meggyőződést hit, az okfejtést vallomás, a logikát pátosz, a racionalitást fantázia helyettesítheti. E kutatás azonban nem csupán a hazai Shakespeare-kultusz elemzése. Hanem egyúttal a magyar mentalitás- és eszmetörténet egy fejlődési szakaszának a felmutatása is. Az-az méltó nyitánya a tudományos pályának. Amelynek legfőbb tartalma a hazai eszmetörténet évszázados fejlődésének értelmezése a kritikátörténet és tudománytörténet tükrében. Vagyis bevezetés a későbbi monográfiákhoz.

Az Arany kritikai munkásságát elemző monográfia, a *Hunyt mesterünk* egyszerre idézi Arany és Babits szellemét. Kritikátörténet. Kényes műfaj. Félig tisztázott fogalmak veszik körül és egy nyomasztóan elérhetetlen örökség. A fogalomértelmezést a normaképzés oldaláról közelíti. A normaképzés és normaalkalmazás egységét feltételezve. A nyomasztóan elérhetetlen örökség Wellek életműve. Két évszázad kritikai hagyatékát feldolgozó monumentális monográfiája. Kritikátörténet Wellek árnyékában. Úgy hogy alkalmazza és át is értelmezi ez örökséget. Miután – ha jól emlékszem – a mester könyvtárával is ismerkedett. Úgy oldja meg, hogy új vonásokat próbál Arany portréjára felvázolni. Az epikus és a lírikus mellé a teoretikus arcvonásait. Aki a XX. századi kritikátörténet számára a forma- és struktúraelemző metodikák nem egy eljárását megelőlegezi.

Erre az alapra épül a magyar irodalomtörténetírás vagy irodalomtudomány születéséről szóló nagymonográfia. A kritikátörténetből tudománytörténet lesz. A diszciplína új variációjának elméletét is elemezve. Miként nő ki a nemzeti történelem és identitástudat nagy narratívájából egyfelől a nemzeti irodalom új korszaka, másfelől egy nemzeti tudomány születése és felnövekedése. Az irodalom, amint értelmezi a nemzet múltját és jövőjének lehetőségeit. És az irodalomtudomány, amint értelmezi a nemzeti irodalom kialakulását és művészi minőségeit. Az egyazon gyökérből táplálkozó irodalmi folyamat és irodalmi tudat. Ahogy az előbbi az utóbbiban értelmezi és magyarázza önmagát. Ennek a története Toldy Ferentől Horváth Jánosig és tovább.

Konkrétabban: még Horváth Jánostól Szerb Antalig is. Megnyitva a lehetőséget a következő évtizedek tudománytörténete felé.

Tehát kultusz kutatás a hazai Shakespeare-kultusz elemzése kapcsán. Kritikatörténet Arany elméleti munkásságának elemzése kapcsán. Tudománytörténet a magyar irodalomtudomány születése és fejlődése elemzése kapcsán. Ezekből, ez elméleti és történeti vizsgálódásokból épül az életmű. És alakul logikailag összetartozó, egymást folytató részekből álló, szerves egésszé. Ehhez még hozzá kell tennem az utolsó, monográfia értékű nagyobb tanulmányt. Ami hozzám elméletileg és érzelmileg a legközelebb áll. Thienemann Tivadar tudományos örökségének ébresztését. Ami az utóbbi években több síkon is megindult. Főképpen az *Irodalomtörténeti Alapfogalmak* című könyv és a Hóman szerkesztette fontos kötetbe, *Amagyar történetírás új útjába* írott tanulmány kapcsán. Csupán egy mozzanatot emelek ki. Milyen kitűnő kutatási terület lenne a hajdani pécsi egyetem szellemi életének mint tudományos és pedagógiai műhelynek a vizsgálata. Ahol egyszerre tanított a két későbbi nagy szellemi emigráns, Thienemann Tivadar és Kerényi Károly.

Hadd fejezzem be e laudációt egy talán szokatlan gesztussal. Most már nem Dávidházi akadémikusról beszélve. Hanem egyszerűen, közvetlenül Péterhez fordulva. A hivatalos okmányt, az oklevelet majd az osztályelnök úr adja át. Ám szeretnék én is átadni egy materiális formát nem öltő, szellemi tartalmat. Egy mondatot. A hetvenes évek első felében, amikor Szerb Antalról szóló könyvem megjelent, levelet kaptam az akkor már évtizedek óta az Egyesült Államokban élő Thienemann Tivadartól. Ebben van az említett mondat. Idézem: „valamikor, fiatal fejjel 1921-ben a Minerváról és szellemi élet történetéről beszéltem, ilyet akartam, ilyen munka lebegett szemem előtt”. Eddig a mondat. Nos, ennek majdnem negyven éve. Az akkori szituációban lehetett valami érvénye. Most, egy másfajta szituációban érvényét veszítette. A Te nagy tudománytörténeti monográfiádra vonatkoztatható. Ezért átadom Neked.
Őrizd tisztelettel.

Budapest, 2011. március 7.

Poszler György